

FÓKUSZBAN AZ AGRÁRIUM MUNKAVÉDELME

3. MUNKAVÉDELMI OKTATÁS, OKTATÁSI TEMATIKA

Az agrárszektorban bekövetkezett, és a munkavédelmi hatóságokhoz bejelentett halálos munkabalesetek okainak elemzésekor kiderült, hogy a balesetek egy része a munkavédelmi szabályok ismeretének hiányára vezethető vissza.

Ezért kiemelten fontos az agráriumban tevékenykedő munkavállalók részére rendszeresen megtartott elméleti, és szükség esetén gyakorlati munkavédelmi oktatással a szabálykövető magatartás elősegítése, hogy kevesebb baleset, foglalkozási megbetegedés és fokozott expozíciók eset következzen be a munkahelyeken.

Ezen célok megvalósításához szolgál gondolatébresztőnek ez az útmutató.

1. Munkavédelmi oktatás

1.1. Mit jelent a munkáltató munkavédelmi oktatási kötelezettsége?

A munkáltató oktatási kötelezettségéről a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (továbbiakban: **Mvt.**) 55. §-a rendelkezik.

A munkáltatónak oktatás keretében gondoskodnia kell arról, hogy a munkavállaló elsajátítsa és a foglalkoztatás teljes időtartama alatt rendelkezzen az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés **elméleti és gyakorlati** ismereteivel, megismerje a szükséges szabályokat, utasításokat és információkat. Az oktatást rendes munkaidőben kell megtartani. **Az oktatás elvégzését a tematika megjelölésével és a résztvevők aláírásával ellátva írásban kell rögzíteni.**

FIGYELEM!

Az előírt ismeretek megszerzéséig a munkavállaló önállóan nem foglalkoztatható!
A munkahelyen a látogatókat a kísérő köteles kioktatni a munkahelyre vonatkozó biztonsági előírásokra, melyeket a látogatók megtartani kötelesek!

1.2. Mikor kell a munkavállalókat munkavédelmi oktatásban részesítenie a munkáltatónak?

Az **Mvt.** 55. §-a alapján:

munkavállaló munkába állásakor

- munkahely vagy munkakör megváltozása esetében
- az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés követelményeinek változásakor
- munkaeszköz átalakításakor
- új munkaeszköz üzembe helyezésekor
- új technológia bevezetésekor

➤ jogszabály vagy szabvány által meghatározott esetekben, például:

- a *Mezőgazdasági Biztonsági Szabályzat* kiadásáról szóló 16/2001. (III.3.) FVM rendelet melléklete 1.5.1., 1.5.2., 1.5.3., 1.5.4., 1.5.6., 4.3.1.1., 4.3.4., 4.3.8., 4.4.8., 4.8.1. pontok
- az *Erdészeti Biztonsági Szabályzat* kiadásáról szóló 15/1989. (X. 8.) MÉM rendelet melléklete 1.5., 1.7., 1.9., 1.17., 3.1.2., 5.4.2. pontok
- a munkavállalók munkahelyen történő *egyéni védőeszköz használatának* minimális biztonsági és egészségvédelmi követelményeiről szóló 65/1999. (XII. 22.) EüM rendelet 4. § (6) bekezdés
- a *munkaeszközök és használatuk* biztonsági és egészségügyi követelményeinek minimális szintjéről szóló 10/2016. (IV. 5.) NGM rendelet 22. § (2) bekezdés, 24. §, 37. §, 60. § (3) bekezdés, 64. § f) pont
- az *Emelőgép Biztonsági Szabályzat* kiadásáról szóló 47/1999. (VIII. 4.) GM rendelet melléklete I. fejezet 1.3., 5.6., 6.1.-6.4. pontok, IV. fejezet 4.2. pont
- a *biológiai tényezők* hatásának kitett munkavállalók védelméről szóló 61/1999. (XII.1.) EüM rendelet 9. §
- a *kémiai kóroki tényezők* hatásának kitett munkavállalók egészségének és biztonságának védelméről szóló 5/2020. (II. 6.) ITM rendelet 14. §
- a *foglalkozási eredetű rákkeltő, mutagén vagy reprodukciót károsító anyagok* elleni védekezésről és az általuk okozott egészségkárosodások megelőzéséről szóló 55/2023. (XII. 28.) GFM rendelet 12. §
- az elsősorban *hátsérülések kockázatával járó kézi tehermozgatás* minimális egészségi és biztonsági követelményeiről szóló 25/1998. (XII. 27.) EüM rendelet 4. §
- a munkavállalókat érő *zajexpozícióra* vonatkozó minimális egészségi és biztonsági követelményekről szóló 66/2005. (XII. 22.) EüM rendelet 11. §
- a *rezgésexpozíciónak* kitett munkavállalókra vonatkozó minimális egészségi és munkabiztonsági követelményekről szóló 22/2005. (VI. 24.) EüM rendelet 6. §
- „Munkavédelem. Veszélyes berendezésekben *beszállással végzett munkák* biztonságtechnikai követelményei” című MSZ-09-57.0033:1990 szabvány 2. függelék 3.1. pont

1.3. Mikor kell időszakos oktatásban részesíteni a munkavállalót?

A munkavédelmi oktatás időszakonkénti ismétlését csak **megváltozott munkakör vagy munkahely vagy új kockázatok esetén teszi kötelezővé az Mvt.** {55. § (1) bekezdés b), c), d) pontjai}

Továbbá az előírások megváltozása, munkabaleset bekövetkezése esetén is meg kell ismételni a munkavédelmi oktatást.

Azt a munkavállalót, aki hosszabb idő elteltével kerül ismét a korábbi munkahelyére, amennyiben nincs változás, nem kötelező, csupán *ajánlott* ismétlődő munkavédelmi oktatásban részesíteni, kivéve, ha azt **egyéb jogszabály** kötelezővé nem teszi. (Pl. a 47/1999. (VIII.4.) GM rendelet mellékleteként közzétett Emelőgép Biztonsági Szabályzat I. fejezet 6.2. pont)

Az ismétlődő munkavédelmi oktatás célja a megszerzett ismeretek felújítása, amely, ha szükséges a gyakorlati oktatás keretében elsajátítandó tudnivalók felelevenítését is magába foglalja.

1.4. Ki tarthat munkavédelmi oktatást?

A munkavállalók részére a munkavédelmi oktatást munkavédelmi szakember, ill. a munkavédelmi oktatási tematika alapján a munkáltató vagy az általa megbízott, szakmai ismeretekkel rendelkező személy (pl. üzemvezető, műszakvezető) tarthatja meg.

1.5. Miről szóljon az oktatás?

A munkavédelmi oktatás keretében – a munkavédelmi oktatási tematika alapján – a munkavállalókkal ismertetni kell az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzéshez szükséges **elméleti és gyakorlati** tudnivalókat, az ehhez szükséges szabályokat, utasításokat és információkat.

Gondoskodni kell arról is, hogy a munkavállaló megtanulja az egyéni védőeszköz használatának módját. Szükség esetén gyakorlati képzéssel.

A foglalkozás-egészségügyi orvos közre működését kell kérni, hogy a munkavállalókat oktassa ki:

- A munkavégzés közben őket érő biológiai kóroki tényezőkkel (baktériumok, vírusok, paraziták, gombák stb.) és a védőoltásokkal kapcsolatos tudnivalókra.
- A veszélyes anyagok/keverékek veszélyeire (pl. növényvédőszer, csávázó anyagok, fertőtlenítőszer) és az ellenük való védekezés módjaira.
- A kézi tehermozgatás veszélyeire.
- A fellépő zaj, rezgés okozta ártalmakra.
- Az egyéni védőeszközök juttatásának, használatának szabályaira.
- A kullancs-csípés megelőzésére (zárt ruházat, a kullancs élőhelyeinek elkerülése, riasztószer alkalmazása). A bőrbe fúródott kullancs szakszerű és gyors eltávolítására (a kullancs eltávolítására szolgáló csipeszt a munkavégzők részére, a munkáltatónak kell biztosítani a munkavégzés helyszínén). A kullancs által terjesztett Lyme-kór, annak érdekében, hogy a kezdeti tünetek észlelése esetén azonnal forduljanak orvoshoz!
- Méh- és darázscsípés esetén szükséges intézkedésekre.
- A veszett állat marása, vagy a veszett állattal való közvetlen érintkezéssel terjedő fertőzés veszélye, annak érdekében, hogy azonnal forduljanak orvoshoz!
- Vipera marás esetén az elsősegély-nyújtókat a kötelező teendőkre (a mérgezés felszívódásának késleltetésére).

Ahol a munkavállalók biológiai tényezők hatásának vannak kitéve, és amelyre hatékony **védőoltás** létezik – a megbetegedési veszély csökkentése érdekében – a munkáltatónak biztosítani kell a veszélyeztetett munkakörben foglalkoztatott munkavállalók védőoltását. Ilyen hatékony védőoltás áll rendelkezésre például **kullancs-encephalitis** megelőzésére.

Az agráriumban tevékenykedő és ellenőrzéssel érintett munkáltatók a munkavállalók közel 10%-ának nem ajánlották fel a szükséges védőoltást a foglalkoztatás feltételeként.

2. Munkavédelmi oktatási tematika

2.1. Mi a munkavédelmi oktatási tematika?

A munkavédelmi oktatási tematika fogalmát, valamint formai és tartalmi elemeire vonatkozó rendelkezéseket az Mvt. nem határozza meg. Az oktatási tematikát a munkáltató tevékenysége, az alkalmazott technológia, a munkahely, a munkakörök sajátosságainak figyelembevételével kell elkészíteni. Az oktatási tematika az a dokumentum, amely azokat az általános és speciális elméleti és

gyakorlati elemeket foglalja magába, amelyekről a munkavédelmi oktatás során a munkavállalókat oktatni kell.

2.2. Mit kell tartalmaznia a munkavédelmi oktatás tematikájának és ki állíthatja össze?

Az oktatási tematika alapját a munkavédelmi szempontból fontos szabályok, utasítások alkotják. Ezek részben a munkavédelmi tárgyú jogszabályok vonatkozó részei (pl. veszélyes tevékenységek biztonsági szabályzatai, a munkavégzéssel összefüggő közlekedésbiztonsági, egészségügyi, elsősegélynyújtási tudnivalók), részben belső utasítások (pl. munkavédelmi szabályzat, teleprend, üzemrend, technológiai, műveleti, kezelési, karbantartási utasítások, mentési, menekülési terv) részben szabványok, műszaki dokumentációk, gépkönyvek.

A munkavédelmi ellenőrzések alkalmával vizsgált oktatási tematikák tartalmi szempontból leggyakrabban nem terjedtek ki, amennyiben az indokolt lett volna: a biológiai tényezőkkel, a rezgés- és a zajexpozícióval, a veszélyes anyagok/keverékek felhasználásával, és a munkaeszközök használatával kapcsolatos ismeretekre.

Az Mvt. 55. § (3) bekezdése szerint **az oktatási tematika elkészítése munkabiztonsági és munkaegészségügyi szaktevékenység.**

2.3. Melyek az oktatási tematika főbb tartalmi elemei?

2.3.1. Az általános munkavédelmi tudnivalók ismertetéséhez szükséges elméleti elemek

- A munkáltató jogai, kötelezettségei, felelőssége
- A munkavállalók jogai, kötelezettségei
- A sérülékeny (nők, fiatalok) csoportba tartozó munkavállalókkal kapcsolatos foglalkoztatási szabályok
- A munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálatokkal kapcsolatos tudnivalók
- Alapvető magatartási szabályok a munkahelyen
- Az öltözőhelyiségek (fekete-fehér), a tisztálkodó- és mellékhelyiségek, a pihenőhelyek használatával kapcsolatos tudnivalók
- A munkabalesetekkel kapcsolatos általános tudnivalók (példával illusztrálva)
- Az elsősegélynyújtással kapcsolatos általános tudnivalók (példával illusztrálva)

2.3.2. A munkahelyre vonatkozó speciális tudnivalók ismertetéséhez szükséges elméleti és gyakorlati elemek

- A belső szabályzatok, a technológiai-, műveleti-, kezelési- és karbantartási utasítások
- A munkakörnyezet veszélyei (pl. szabad-, zárt tér, hideg, meleg, UV sugárzás)
- A munkahelyre, a tevékenységre vonatkozó szabályokban (jogszabályok, szabványok, munkavédelmi szabályzat, teleprend, üzemeltetési utasítás stb.) előírt jogok és köteleességek
- A munkavégzéssel járó, a helyi körülményekből adódó veszélyek, ártalmak, azok elhárításának módja, rendkívüli helyzetekben tanúsítandó magatartás – a kockázatértékelés alapján
- A létesítmények használatának szabályai (pl. le- és beesés veszély megelőzése – gödrök, aknák, surrantók)

- A magasban történő munkavégzés szabályait, eszközeit (pl. létra, állvány)
- A villamos berendezések kezelésének szabályai
- A munkavégzéssel kapcsolatos közlekedés szabályai
- Rendkívüli helyzetben (pl. havaria) a menekülés, a mentés szabályai

2.3.3. A munkakör(ök)re vonatkozó speciális tudnivalók

- **Az alkalmazott eszközök, anyagok veszélyei**
- **A technológiai, műveleti, kezelési és karbantartási utasítások**
- **Az egyéni védőeszközök juttatásának, használatának szabályai**
- **A munkavégzés hatókörében tartózkodók védelmének szabályai**
- **A külön jogszabályokban meghatározott kóroki tényezők, amelyek hatása a munkavállalót a tevékenység végzése során érheti, és az ellenük való védekezés módjai**

Például:

- fizikai (pl. zaj, rezgés)
- kémiai (pl. veszélyes anyagok/keverékek)
- biológiai (pl. baktériumok, vírusok, paraziták, gombák – ki kell térni a védőoltásokkal kapcsolatos tudnivalókra is!)
- ergonómiai (pl. kézi tehermozgatás)
- pszichoszociális

- **A kezelendő munkaeszköz(ök) működésének, használatának szabályai**

Például:

- A mezőgazdasági erő- és munkagépek, eszközök használatának szabályai

FIGYELEM!

Az erő- és munkagépeknél veszélyforrást jelent **a védőburkolatok hiánya** (pl. teljesítményleadó tengely, szíjhajtások, kardánhajtások), így **a szabadon forgó tengelyek közelében végeznek valamilyen munkát. A kardántengely által okozott balesetek mindig súlyos, ill. halálos kimenetelűek.** Leggyakoribb, hogy a kardánkereszt a munkavállaló ruháját elkapja, felcsavarja a dolgozóval együtt.

Hasonló veszélyhelyzetet jelent, amikor a **bálázógép** hajtásmechanizmusa valamilyen akadály miatt megszorul. Ha a gépkezelő szabálytalanul – **a motor leállítása és a kardánhajtást kikapcsolása nélkül** – **kezdi el a hiba elhárítását**, akkor az akadály elhárítása után a gép hajtásmechanizmusa váratlanul elindulhat, és a kezelőt behúzhatja.

A törő, aprító, és vágószerkezetek esetében, ahol nagy mennyiségű és szabálytalan formájú terményt, takarmányt kell a gépbe juttatni (pl. kombájn, bálázógép, takarmányfelszedő kocsi) nem lehet minden esetben a veszélyes teret burkolattal ellátni. Ezért a munkafázist fokozottan figyelni kell, és **a gép veszélyes, burkolat nélküli forgó-mozgó részének körzetében TILOS a tartózkodás és a munkavégzés!**

- Az állattartó telepek gépei használatának szabályai
- A folyamatos működésű anyagmozgató gépek használatának szabályai

- **A kezelendő munkaeszköz(ök) biztonsági berendezéseinek működésével kapcsolatos tudnivalók**
- **A munkaeszközök alkalmazása során betartandó, előírt biztonsági távolságok**

Például:

- forgóvillás rendszerű burgonyaszedő gép 3 méteres körzetében a kezelőn kívül más személy nem tartózkodhat; (MBSZ 2.11.1.)
- lazított répa kézi kisedésénél a szedő a sorlazító-munkagép 5 m távolságon belül más személy nem tartózkodhat; (MBSZ 2.11.3.)
- gépi síkfametszést végző gép 10 méteres körzetében csak a kezelő tartózkodhat; (MBSZ 2.14.5.a))
- metszést követő nyesedék összerakását végző gallytoló villával felszerelt erőgép 10 méteres körzetében nem szabad tartózkodni; (MBSZ 2.14.6.)
- rázógépes betakarításkor a rázás ideje alatt a fa 5 méteres körzetében csak a rázógép kezelője és a ponyvakezelők tartózkodhatnak; (MBSZ 2.14.8.)
- a járvaszecskázó gép üzemeltetése alatt a kifúvó cső kihordó terében tartózkodni TILOS! (MBSZ 2.13.5.)

FIGYELEM!

A munkaeszközökre vonatkozó biztonsági távolságokkal kapcsolatban – ha azt **jogszabály, szabvány** nem tartalmazza – a **gyártói gépdokumentáció** ad útmutatást. Ezek hiányában a **munkáltató határozza meg azokat!**

- **A nagyfeszültségű villamos hálózat közelében történő munkavégzés szabályai**

FIGYELEM!

A nagyfeszültségű villamos hálózat (szabadvezeték) közelében történő munkavégzés során elszenvedett **áramütéses balesetek oka általában a feszültség alatt álló csupasz szabadvezetékek munkaeszközökkel történő megközelítése, érintése**. Előfordult, hogy rakodógép rakodószerkezetével, vagy keretes permetező karokkal szerelt hidas kialakítású permetezőgéppel, vagy gyümölcs betakarítógéppel hozzáérték, ill. átívelési távolságon belül megközelítették a villamos szabadvezetékét, aminek következtében a géptest feszültség alá került. A gépkezelőket a gép elhagyásakor érte az áramütés, mert egyidejűleg érintették a feszültség alatt álló géptestet és a talajt, ezáltal rajtuk keresztül záródott az áramkör.

- **A munkaeszközök, létesítmények karbantartásának szabályai**

Például:

- A munkaeszközök (pl. mezőgazdasági erő- és munkagépek, emelőgépek, kéziszerszámok, nyomástartó berendezések) karbantartásának szabályai

Például:

- o lakatosmunkák
- o fémforgácsolási munkák

- o hegesztési munkák
- o beszállással végzett munkák – az MSZ-09-57.0033:1990 szabvány alapján
- A mezőgazdasági létesítmények karbantartásának szabályai

Például:

- o tetőjavítás – különös tekintettel az azbeszt palatetőkre
- o kőművesmunkák
- o külső-, belső szakipari munkák

➤ **A szántóföldi munkák munkavégzési szabályai**

Például:

- talajművelés, talajjavítás
- vetés, ültetés
- betakarítás

➤ **A gyümölcsstermesztési munkák szabályai**

Például:

- A metszés, sebkezelés, gyümölcsszedés – a 2 m magasság feletti munkavégzéshez – használt eszközök (pl. létra, zsámoly, szedőállvány) használatának szabályai

➤ **A szőlőstermesztési munkák szabályai**

FIGYELEM!

Szüret után a must erjedése közben képződő, színtelen, szagtalan „mustgáz” (szén-dioxid) veszélyezteti a borospincékben dolgozókat. A „mustgáz” rossz szellőzési viszonyok között felhalmozódik a földalatti pincében, kiszorítva onnan az oxigént, ami **fulladást okoz**. Ezért ilyenkor előzetes szellőztetés és légtérelvezetés nélkül a borospincékbe **lemenni életveszélyes!** A mustgáz a gondatlanság és figyelmetlenség miatt minden évben több halállal végződő baleset, illetve mérgezés előidézője.

- **Az öntözés, a szennyvízöntözés munkavégzési szabályai** (ki kell térni a biológiai kóroki tényezők okozta veszélyekre és az ellenük való védekezés módjaira is!)
- **A növényvédelmi tevékenységek munkavégzési szabályai** (ki kell térni a felhasznált vegyi anyagok/keverékek veszélyeire és az ellenük való védekezés módjaira is!)
- **A termény- és takarmánytárolás munkavégzési szabályai** (pl. magtárak, silók, padlások)

FIGYELEM!

A betárolt anyagok, termények, trágya erjedése, bomlása, rothadása esetén veszélyes gáz, úgynevezett biogáz keletkezik, ami többek között széndioxidot, metánt, kénhidrogént tartalmazhat. A levegőnél nehezebb szén-dioxid és kén-hidrogén gáz **összegyűlhet a tartályok, aknák mélyén, halálos veszélyt jelentve az ott munkát végzőkre**. Ha a munkavállalóknak **nem emberi tartózkodás céljára készült, szűk, zárt helyeken** (pl. silókba, tárolótartályokba, hígtrágya tárolókba, aknákba) kell munkát végezniük karbantartás, hibaelhárítás, tisztítás, takarítás céljából, akkor **a létesítményekbe való beszállás csak a beszállásos munkavégzés szabályai szerint, a munkáltató írásos engedélyével, előzetes légtérvizsgálattal és mentő személy(ek) biztosításával történhet!**

- **A terményszárítás munkavégzési szabályai**
- **A takarmányfüllesztés munkavégzési szabályai**
- **Az állattartás és az állattenyésztés munkavégzési szabályai**

Például:

- Az állattartó telepre vonatkozó, a teleprendet is magában foglaló *üzemeltetési utasítás* tartalmának ismertetése
- Az állatról emberre terjedő betegségek (zoonózisok) és az ellenük való védekezés szabályai
- Az állatok szokásai és természete, megfékezésük módja
- Etetés szabályai
- Almozás szabályai
- Trágya- kihordás és kezelés szabályai
- Hígtrágya tárolás és kezelés szabályai – ki kell térni a hígtrágya kezelésére és elhelyezésére szolgáló berendezésekben keletkező mérgező gázok és a fertőzés veszélyeire, valamint ezek elleni védekezés szabályaira is!

FIGYELEM!

A **hígtrágya veszélyes anyag**, a szállítására, tárolására szolgáló létesítményekbe való beszállás csak a **beszállásos munkavégzés szabályai** szerint, a munkáltató írásos engedélyével történhet!
A hígtrágyából képződő mérgező gázok a gondatlanság és figyelmetlenség miatt minden évben több halállal végződő balesetet, illetve mérgezést okoznak.

- A gépi fejéssel kapcsolatos szabályok
 - Tenyészállatok gondozásával kapcsolatos szabályok
 - Az ól, az istálló takarításának és fertőtlenítésének (kézi, gépi) szabályai
 - Kötetlen állattartással kapcsolatos szabályok
- **Az erdészeti tevékenységben foglalkoztatottakkal a munkavezető minden új munkaterületen (vágásterületen) – a munka megkezdése előtt – köteles ismertetni legalább:**
- az adott munkaterületre vonatkozó sajátos munkabiztonsági szabályokat, a technológiai, műveleti utasításokban foglaltakat;
 - a vágásterület bejárása során meg kell mutatnia a vágáspáaszták határainak jelzését és meg kell határoznia a következő munkarendet;
 - az anyagmozgatási irányokat, a gyűjtő-, a felkészítő és készletező helyeket, az üzemanyag és az eszközök tárolóhelyét, a tűzrakóhelyet és a védőlétesítmény helyét;
 - a motorfűrészkezelőkkel személyekre lebontva az egyes munkaműveletekben teljesíthető legnagyobb időtartamot;
 - a fadöntés után visszamaradó tuskók megengedett legnagyobb magasságát;
 - a nagyfeszültségű villamos szabadvezeték közelében végzett munka szabályait;
 - az egyéni védőeszközök juttatásának, használatának szabályait;
 - viperavesélyes erdészeti munkahelyeken a veszélyes körzeteket;

- a kullancscsípés elleni védekezés, illetve a kullancsnak a bőrből való eltávolításának módját és kullancs terjesztette agyhártyagyulladás vírusgócaként nyilvántartott körzeteket;
- a baleset vagy rosszullet esetére vonatkozó tennivalókat;
- hol érhető el leghamarabb szakképzett egészségügyi szakember.

➤ **A halászati tevékenység során végzett munkák szabályai**

Például:

- A csónakból történő munkavégzés szabályai
- A halastavakra épített rakodómóló használatával kapcsolatos szabályokat
- A csónak kikötésével a csónakba történő rakodással kapcsolatos szabályokat

Budapest, 2025. június 6.

Összeállította:

Nemzetgazdasági Minisztérium
Munkavédelmi Irányítási Főosztály